

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie**
Directie Digitale Economie

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Datum 24 februari 2022
Betreft Antwoorden op Kamervragen over het bericht 'Europese Rekenkamer:
uitrol 5G te traag en te versnipperd'

Ons kenmerk
DGBI-DE / 22056701

Uw kenmerk
2022Z01736

Geachte Voorzitter,

Hierbij stuur ik uw Kamer de antwoorden op de ingezonden schriftelijke vragen van de leden Van Dijk (CDA) en Rajkowski (VVD) over het bericht 'Europese Rekenkamer: uitrol 5G te traag en te versnipperd' (kenmerk 2022Z01736, ingezonden op 2 februari 2022).

M.A.M. Adriaansens
Minister van Economische Zaken en Klimaat

2022Z01736

1

Bent u bekend met het bericht 'Europese Rekenkamer: uitrol 5G te traag en te versnipperd'?

2

Bent u bekend met het speciaal verslag van de Europese Rekenkamer naar de uitrol van 5G in de Europese Unie (EU)?

Antwoord vraag 1 en 2

Ja, daar ben ik bekend mee.

3

Herkent u in algemene zin de conclusies van de Europese Rekenkamer en onderschrijft u deze? Welke conclusies wel en welke conclusies niet?

Antwoord

In algemene zin steun ik de conclusies en aanbevelingen zoals benoemd in het rapport van de Europese Rekenkamer. Ik steun echter niet de aanbeveling die wordt gedaan in onderdeel a van Aanbeveling 1. Deze aanbeveling strekt er toe samen met de lidstaten een gemeenschappelijke omschrijving te ontwikkelen van de verwachte kwaliteit van de dienst van 5G-netwerken, zoals de prestatie-eisen die deze netwerken moeten bieden qua minimumsnelheid en maximumlatentietijd.

Zoals in de Nota Mobiele Communicatie is aangegeven, is het de doelstelling van het kabinet om te streven naar kwalitatief hoogwaardige mobiele dienstverlening die een grote diversiteit aan vraag kan bedienen en die altijd en overal beschikbaar is tegen concurrerende tarieven.¹ In dit kader is van belang wat daarin is aangegeven over het kunnen bedienen van een grote diversiteit aan vraag. Naarmate meer en meer ondernemingen mobiele communicatie een integraal onderdeel van hun product of dienstverlening maken, worden de eisen die aan mobiele communicatie worden gesteld steeds meer divers. Om economie en samenleving te kunnen laten profiteren van de mogelijkheden die mobiele communicatie creëert is van belang dat de vraag van uiteenlopende ondernemingen en andere gebruikers wordt bediend.² Het stellen van uniforme eisen aan de kwaliteit van alle 5G-netwerken laat onvoldoende ruimte aan mobiele netwerkaanbieders om hun netwerken en dienstverlening toe te spitsen op de eisen van hun klanten. Het heeft ook als risico dat de eisen slechts een beperkt aantal ondernemingen en gebruikers ten goede komt, ten nadele van anderen.

Ten aanzien van aanbeveling 2 en 3 wil ik verder benadrukken dat in overleg met de Europese Commissie en andere lidstaten zal moeten worden beoordeeld of er behoefte is aan verdere opvolging of dat dit binnen bestaande trajecten kan worden opgepakt. Hierin zal rekening worden gehouden met de nationale bevoegdheden op het terrein van nationale veiligheid. Op korte termijn zal de Commissie hierover het gesprek met de lidstaten en het EU-agentschap voor

¹ Kamerstuk 24 095, nr. 478.

² Kamerstuk 24 095, nr. 478, blg-887365, p. 9.

cybersecurity ENISA aangaan via de zogenaamde NIS Cooperation Group. De Nederlandse inzet in dit gesprek is en blijft nauwe Europese samenwerking.

4

Voorziet u net als de auditors een 'digitale kloof', vanwege de verschillen in kwaliteit van 5G-diensten tussen lidstaten? Deelt u hun mening dat een gecoördineerde aanpak inzake de veiligheid van 5G voor de gehele EU van strategisch belang is? Wat zou volgens u moeten gebeuren om een digitale kloof te voorkomen en een gecoördineerde aanpak te bevorderen?

Antwoord

Nee, ik voorzie geen 'digitale kloof' zoals in het verslag gesteld. 5G-netwerken werken op basis van apparatuur die voldoet aan bepaalde standaarden. Deze standaarden maken een bepaalde kwaliteit mogelijk door features te ondersteunen die leveranciers vervolgens kunnen verwerken in de ontwikkeling van hun apparatuur. Het is vervolgens aan de mobiele netwerkoperators om hun netwerk op basis van deze features in te stellen en te optimaliseren.

Inzake de veiligheid en integriteit van de 5G-netwerken steun ik conform de moties Weverling c.s.³ en Van den Berg c.s.⁴ een gezamenlijke Europese aanpak voor de veiligheid van de 5G-telecommunicatiewerken. Een Europese aanpak kan bijdragen aan de effectiviteit van de beveiligingsmaatregelen. De Commissie zal naar aanleiding van het verslag van de Europese Rekenkamer beoordelen of er behoefte is aan verdere opvolging, bijvoorbeeld met betrekking tot bepaalde aspecten van de *EU 5G security toolbox*. Nederland staat hier in principe positief tegenover en zal hierbij een actieve rol innemen. Zoals ik hierboven aangeef, zal Nederland blijven inzetten op nauwe Europese samenwerking, waarbij rekening zal worden gehouden met de nationale bevoegdheden inzake nationale veiligheid.

5

Bent u tevreden met het huidige uitvoeringstempo van de uitrol van 5G in Nederland, met 2025 als deadline voor 5G in alle stedelijke gebieden en op alle belangrijke transportroutes, of vindt u dat dit te laag is, zoals ook uit het verslag van de Europese Rekenkamer blijkt, waardoor Nederland achterop raakt? In hoeverre verwacht u dat de uitrol van 5G buiten stedelijke gebieden ook vertraging zal oplopen?

Antwoord

De uitrol van 5G-netwerken in Nederland gaat voorspoedig. Ook buiten de stedelijke gebieden. Dit blijkt onder meer uit de dekkingskaarten van de drie mobiele netwerk aanbieders en de Digital European Society Index. Hierbij past uiteraard wel de kanttekening dat beschikbaarheid van de 3,5 GHz-band van belang is. Niettemin kan met de 5G-netwerken die reeds zijn uitgerold worden voldaan aan de genoemde doelstelling voor 2025. Het is de verwachting dat de uitrol van 5G de komende jaren zal doorzetten, en dat daarbij grotendeels gebruik zal worden gemaakt van de bestaande netwerkopstelpunten waarmee de drie

³ Kamerstuk 21501-33, nr. 734

⁴ Kamerstuk 21501-33, nr. 747

mobiele netwerken gezamenlijk vrijwel heel Nederland van dekking voorzien. Zo ook de belangrijke transportroutes.

6

Welke acties gaat u ondernemen om tot een versnelde uitrol van 5G te komen, wetende dat de onlangs ingestelde adviescommissie pas dit voorjaar haar advies uitbrengt, waarna nog politieke besluitvorming, een wijziging van het Nationaal Frequentieplan, eventueel bezwaar en beroep daartegen en vaststelling van de veilingregeling volgen, waardoor de vertraging nog verder kan oplopen? Kunt u aangeven wat de vervolgstappen en bijbehorende deadlines zijn voor de rest van het traject, tot en met uitgifte van het 5Gspectrum, inclusief planning en maatregelen om die planning ook daadwerkelijk te halen?

Antwoord

De ingestelde adviescommissie is gevraagd te adviseren hoe ik op een verantwoorde wijze kan komen tot het zo spoedig mogelijk ter beschikking stellen van de 3,5 GHz-band voor mobiele communicatie in heel Nederland, op een wijze die ook het nood-, spoed- en veiligheidsverkeer dat in de 3,5 GHz-band wordt verzorgd, waarborgt. Het streven is dat uiterlijk 1 mei 2022 het advies gereed is teneinde uiterlijk 1 oktober 2022 een nieuw besluit over het wijzigen van het Nationaal FrequentiePlan te kunnen nemen. De exacte datum van ingebruikname van de 3,5 GHz-band hangt echter af van de inhoud van het advies van de adviescommissie en daaraan is ook de verdere planning van de veiling gekoppeld. Ik kan nu niet vooruitlopen op het advies van de adviescommissie. Ik zal zodra ik het advies heb ontvangen, uw Kamer over het advies en over de vervolgstappen en nadere planning informeren. Het blijft uiteraard de inzet om zo snel mogelijk de frequentieband voor mobiele communicatie in gebruik te laten nemen.

7

Van welke Europese middelen, initiatieven, richtsnoeren en/of financiering, maakt Nederland gebruik in zijn 5G-strategie en hoe worden deze ingezet? Zijn er nog Europese mogelijkheden die niet benut zijn?

Antwoord

De Europese Rekenkamer noemt in haar rapport de Europese Investeringsbank (EIB) als grootste verstrekker van EU-financiering voor 5G-gerelateerde projecten. Voor zover bekend maakt één Nederlandse telecomaandbieder gebruik van dit fonds voor de uitrol van 5G.

Voor onderzoeks- en innovatieprojecten op het gebied van 5G maken Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen gebruik van EU-onderzoeksfondsen. Een voorbeeld is het 5G-Blueprint project dat wordt gecoördineerd door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat⁵. Ook binnen het onderzoeksprogramma Horizon Europe voor de periode 2021-2027 liggen er mogelijkheden. Verder zijn enkele 5G-proeftuinen in Nederland mede gefinancierd uit het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO).

Daarnaast ontstaan er mogelijkheden binnen de financieringsfaciliteit voor Europese verbindingen, de Connecting Europe Facility. Deze faciliteit ondersteunt

⁵ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/06/16/10-miljoen-euro-voor-internationaal-onderzoeksproject-5g-blueprint>

ook de uitrol van 5G langs grensoverschrijdende transportwegen en ten behoeve van lokale gemeenschappen, daar waar investeringen in de markt niet vanzelf tot stand komen. Gedurende de periode 2021-2027 kunnen op basis van jaarlijkse oproepen door de Europese Commissie projectvoorstellen voor medefinanciering worden ingediend. Uit contacten met de sector blijkt vooralsnog beperkte interesse.

8

Wat is uw reactie op de zorg van de auditors dat (persoonlijke data van) 5G-gebruikers in de EU niet veilig zijn, bijvoorbeeld omdat zij bij bezoek aan een ander EU-land onderworpen zijn aan buitenlandse wetgeving en controlecentra in niet-EU-landen staan? Wat kan de EU hiertegen doen?

Antwoord

Partijen moeten wanneer zij in de EU producten of diensten aanbieden voldoen aan de vereisten die conform het gegevensbeschermingsrecht op hen rusten. In dit geval zijn deze vereisten primair neergelegd in het algemene kader dat de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) biedt voor de verwerking van persoonsgegevens en de speciale regels uit de Telecommunicatiewet. De AVG kent een ruim toepassingsbereik. Artikel 3, tweede lid, onder a AVG bepaalt dat verwerkingsverantwoordelijken die goederen of diensten aanbieden aan betrokkenen in de EU binnen het toepassingsbereik vallen. De AVG bepaalt onder meer dat er een 'rechtsgrondslag' moet zijn om persoonsgegevens te verwerken (bijvoorbeeld toestemming), dat betrokkenen geïnformeerd moeten worden over de verwerking van hun gegevens en dat zij in staat worden gesteld om de rechten uit te oefenen die zij over hun gegevens hebben.

In algemene zin geldt dat, wanneer persoonsgegevens naar een land buiten de Europese Unie worden doorgegeven, er additionele voorwaarden gelden. Doorgifte is namelijk slechts toegestaan op grond van een van de wettelijke bepalingen uit hoofdstuk V van de AVG. Het is primair aan de toezichthouders op de AVG in de Europese lidstaten om erop toe te zien dat er passende waarborgen zijn getroffen.

9

Deelt u de constatering van de auditors dat lidstaten de niet-bindende maatregelen uit de EU-toolbox voor 5G cyberbeveiliging verschillend toepassen en anders omgaan met (apparatuur van) leveranciers met een hoog risico? Zijn Nederlandse 5G-gebruikers hierdoor extra kwetsbaar, als zij een andere EU-lidstaat bezoeken? Bent u bereid om bij de eerstvolgende gelegenheid deze kwestie aan te kaarten bij uw Europese collega's teneinde tot oplossingen en/of waarborgen te komen?

Antwoord

Nationale veiligheid is een nationale bevoegdheid. Wegens het grensoverschrijdende karakter van cybersecurity is EU samenwerking echter noodzakelijk. Daarom is voor de bescherming van de veiligheid en integriteit van mobiele telecomnetwerken gekozen voor een tussenvorm van een EU-aanbeveling, gecombineerd met nauwe samenwerking tussen de lidstaten voor de identificatie van risico's en risicobeperkende maatregelen. De EU 5G security

toolbox is een flexibel, op risico's gebaseerd instrument om 5G-cyberveiligingsuitdagingen tijdig en efficiënt aan te pakken. Hierbij wordt rekening gehouden met de uiteenlopende nationale situaties van lidstaten, zoals de desbetreffende marktstructuur, cyberveiligingscapaciteiten en het dreigingsbeeld. De implementatie van de toolbox verschilt daarom per lidstaat, ieder land maakt hierin een zelfstandige afweging en hanteert eigen nationaal vastgestelde afwegingskaders. Binnen de EU wordt op regelmatige basis de voortgang van de implementatie van nationale maatregelen besproken en is er mogelijkheid om informatie uit te wisselen over risicoanalyses en oplossingsrichtingen. Nederland neemt actief deel aan deze besprekingen. Hierin staan we open voor eventuele verbeter suggesties, waarin vervolgens wel rekening gehouden dient te worden met nationale bevoegdheden inzake nationale veiligheid.

10

Klopt het dat er onduidelijkheid bestaat over compensatie voor hoge vervangingskosten door telecomoperators of dat er in dat geval sprake is van staatssteun en of de mededingingsregels van de EU dit toestaan? Wanneer zal hierover duidelijkheid zijn? Zijn Nederlandse telecomoperators gecompenseerd voor de hoge vervangingskosten die zij hebben moeten maken in het kader van een veilige uitrol van 5G? Indien ja, voor welk bedrag?

Antwoord

Wat betreft nadeelcompensatie geldt dat voor het vergoeden van nadeel ik gehouden ben aan het nadeelcompensatierecht. Uitgangspunt is dat eenieder die nadeel lijdt als gevolg van de rechtmatige uitvoering van een publiekrechtelijke taak of bevoegdheid, dat nadeel in beginsel zelf dient te dragen. Alleen onevenredige schade die het normaal ondernemersrisico overstijgt, wordt vergoed. Er zijn nog geen aanvragen voor nadeelcompensatie ontvangen van de telecoomaanbieders en ik heb dus ook nog niet ter zake kunnen besluiten. Als er een aanvraag ingediend wordt, zal deze worden beoordeeld in overeenstemming met het nadeelcompensatierecht.

11

Wanneer publiceert de Europese Commissie haar onderzoek naar de economische schade bij een niet veilig en niet uniform 5G-netwerk in de EU? Is hierin ook aandacht voor de economische schade per land of per sector?

Antwoord

In het speciaal verslag doet de Europese Rekenkamer onder andere de aanbeveling die ziet op het in kaart brengen 'wat de gevolgen zijn voor de eengemaakte markt wanneer de ene lidstaat zijn 5G-netwerken bouwt met apparatuur van een leverancier die in een andere lidstaat als leverancier met een hoog risico wordt beschouwd'. De Commissie heeft in hun reactie op het speciaal verslag deze aanbeveling aanvaard. Op korte termijn zal de Commissie met de lidstaten in gesprek gaan en de precieze vervolgacties vaststellen, waarin rekening zal worden gehouden met nationale bevoegdheden.

12

Klopt het dat er parallel aan het bovenstaande een discussie loopt tussen het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de zogenaamde 'lokale vergunninghouders', die tot 2026 'passende bescherming' zouden moeten krijgen? Kunt u toelichten wat hier precies speelt? Is het juist dat hierdoor een belangrijk deel van het 5G-spectrum tot 2026 mogelijk niet in gebruik kan worden genomen of slechts onder restricties en met hoge kosten? Bent in gesprek met de lokale vergunninghouders en mobiele operators om tot oplossingen te komen? Indien niet, wilt u een overleg alsnog zo spoedig mogelijk initiëren?

Antwoord

In de 3,5 GHz band is op dit moment in Nederland verspreid onder de lijn Amsterdam-Zwolle een aantal lokale vergunninghouders actief met een vergunning tot 1 september 2026. Hierbij moet gedacht worden aan vergunninghouders die draadloos breedband aanbieden in het buitengebied en aan lokale netwerken ten behoeve van containeroverslag in bijvoorbeeld de Rotterdamse haven. Deze lokale vergunninghouders bevinden zich nu nog verspreid over de gehele 3,5 GHz-band, maar zullen worden gemigreerd naar het in de toekomst 'lokaal' bestemde deel van de frequentieband.

Het gaat hierbij dus om lokale vergunninghouders die bestaande rechten hebben aangaande gebruik in de 3,5 GHz-band tot 2026. Als uitgangspunt geldt daarom dat de toekomstige houders van landelijke vergunningen 'passende bescherming' dienen te bieden aan deze lokale vergunninghouders met een vergunning tot 1 september 2026. Hiermee wordt bedoeld dat de landelijke mobiele telecomnetwerken geen storing mogen veroorzaken op de lokale netwerken. De restricties die hiervan het gevolg zijn, kunnen in mijn ogen van beperkte aard en lokaal zijn (in de buurt van de lokale netwerken). Bovendien zijn ze tijdelijk, namelijk tot 1 september 2026. Voor nieuw uit te geven lokale vergunningen zal vanaf het begin het omgekeerde uitgangspunt gelden, waarbij nieuw uit te geven lokale vergunningen geen storing mogen veroorzaken op de landelijke mobiele vergunninghouders. Ik ben inderdaad voornemens om met deze partijen gezamenlijk in gesprek te gaan op korte termijn, omdat zowel bestaande en toekomstige lokale vergunninghouders als ook potentiële landelijke vergunninghouders belang hebben bij afspraken die invulling geven aan deze uitgangspunten.